

Kulturmiljöenheten
Antikvarie Anders Gottberg
Direktnr 023 - 81 746
Faxnr 023 - 81 228
anders.gottberg@lansstyrelsen.se

Byggnadsminnesförklaring av Gonäs bergsmansgård i Ludvika socken och kommun (1 bilaga).

Länsstyrelsens beslut

Länsstyrelsen beslutar med stöd 3 kap 1 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (KML) att förklara Gonäs bergsmansgård belägen på fastigheten Gonäs 9:36, Ludvika socken och kommun för byggnadsminne. Beslutet ersätter Riksantikvarieämbetets beslut av den 28 september 1972 om byggnadsminnesförklaring av Gonäs bergsmansgård.

Länsstyrelsen meddelar för byggnadsminnet följande skyddsföreskrifter enligt 3 kap 2 § KML:

1. Byggnaderna med littera **1, 2, 3, 4, 5, 6** på nedanstående situationsplan får inte rivas, flyttas eller till sitt yttre ombyggas eller på annat sätt förändras.
2. Byggnaderna med littera **8, 9** på nedanstående situationsplan får inte till det yttre byggas om, omfärgas eller vara föremål för andra åtgärder som miljömässigt inverkar på byggnadsminnet eller den omgivande miljön. Byggnaderna får tas bort.
3. Byggnaderna som är belägna inom avgränsat område ska vårdas och underhållas.
4. Inom byggnadsminnet, avgränsat med heldragen linje på nedanstående situationsplan, får inga för kulturmiljön främmande mark- eller byggnadsåtgärder göras.
5. Området som framgår av situationsplanen ska hävdas så att kulturvärdena bevaras.

Om särskilda skäl finns får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § KML lämna tillstånd till att byggnadsminnesmiljön ändras i strid mot skyddsföreskrifterna.

Länsstyrelsen lämnar råd och anvisningar ifråga om vården av det i byggnadsminnet ingående skyddsområdet.

2012-05-16 beslut Sh
h.p.s. tim If: B.M.-reg. A. -

Redogörelse för ärendet

1972 byggnadsminnesförklarades bergsmansgården i Gonäs av Riksantikvarieämbetet i enlighet med 1960 års lag om byggnadsminnen. Fastighetsägarna har 1995 ansökt till Länsstyrelsen om en utvidgning av byggnadsminnet till att omfatta bergsmansgården tillhörande delar. I en fördjupad översiktsplan för Gonäs (fastställd juni 1995) förutsätts vidare att byggnadsminnesområdet utvidgas. Syftet med ändringen är att säkerställa hela gårdsmiljön.

Utvidgningen har i öster avgränsats till en planerad ny väg. I väster avgränsas området som tidigare mot den samfälliga byvägen. Markområdet omfattar det område som en gång bildade bergsmansgårdens anläggning. Skillnaden i förhållande till tidigare beslut är ett utvidgat område med byggnader och anläggningar som tillhör bergsmansgården ingår i byggnadsminnet.

Samråd har i ärendet ägt rum med fastighetsägarna, Ludvika kommun och Riksantikvarieämbetet.

Byggnaderna och den mark som ingår i byggnadsminnet ägs av
Fastighetsägarna har godkänt skyddsföreskrifterna.

Beskrivning

Gonäs bergsmangård är en mindre bergsmansgård. Den uppfördes vid slutet av 1700-talet av en av de bergsmän som ägde andelar i Gonäs hytta. Den nuvarande huvudbyggnaden uppfördes omkring 1815. Byggnaden finns med på kartan från storskiftet 1819-1824. Enligt 1808 års mantalslängd hade en manbyggnad tidigare stått på samma plats. I praktiken finns en husgrund omkring 30 meter åt norr som anses vara platsen för den ursprungliga gården. Gården kallas också Normansgården.

Gården ska ses i samband med hyttan. Den ursprungliga hyttan anlades redan 1602. Gårdens ägare hade andelar i Tremangruvan på Fredmundberget och från denna togs malmen. Norr om gården bröts på 1700- och 1800-talen en mindre gruva som användes i järnproduktionen. Nordost och öster om gården finns skärpningar. Den siste bergsmannen på gården, Jan Petter Norman, drev Gonäs hytta fram till 1926 då den definitivt blåstes ned. Den var då en av de sista brukade bergsmanshyttorna i landet. Driften hade tidigare varit temporärt nedlagd under första världskriget. Släkten Norman ägde gården i obruten följd från 1814 – 1930. På 1960-talet upphörde jordbruksdriften, varefter ett flertal ägare avlöste varandra.

Huvudbyggnaden flankeras på ena sidan av en loftbod och på andra sidan av en källarstuga. I denna har även byns första skola varit inrymd. Gården är på mellansvenskt vis uppbyggd med skild mangård och fågård. Byggnaderna är inbördes fritt grupperade och uppställningen saknar strikt symmetri. Ett sammanbindande drag är att alla träbyggnaderna på gården är avfärgade med röd slamfärg. Detaljer som trappor och knutar kan ibland vara svartfärgade. Till gården hörde förutom stall och ladugård även smedja, bastu, torkria och ett flertal andra ekonomibyggnader. Sju av dessa finns bevarade.

Motivering till Länsstyrelsens beslut

Mangårdsbyggnaden på Gonäs bergsmansgård med intilliggande ekonomibyggnader och bodar visar hur de mindre bergsmännen levde och bodde. Den illustrerar också bergsmannens varierande sysselsättning i gruva, hytta och jordbruk.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos förvaltningsrätten enligt bilaga (formulär 1).

I den slutliga handläggningen av detta ärende har deltagit, länsråd Inger Eriksson, beslutande, företrädare för Rättsenheten och Plan- och beredskapsenheten och länsantikvarie Ulf Löfwall, föredragande.

Inger Eriksson

Ulf Löfwall

Bilaga 1: Hur man överklagar

Kopia till: Lantmäteriet Dalarna, Box 1962, 791 19 Falun
Riksantikvarieämbetet, Samhällsavdelningen, box 5405, 114 84 Stockholm
Miljö- och byggnadsnämnden, 771 82 Ludvika
Kultur- och fritidsnämnden, 771 82 Ludvika
Dalarnas museum, box 22, 791 21 Falun

Situationsplan för Gonäs bergsmansgård

